

91682R

Mana Tohu Mātauranga o Aotearoa
New Zealand Qualifications Authority

Level 3 Lea Faka-Tonga 2023

**91682 Demonstrate understanding of a variety of
extended written and/or visual Lea Faka-Tonga texts**

Credits: Five

RESOURCE BOOKLET

Refer to this booklet to answer the questions for Lea Faka-Tonga 91682.

Check that this booklet has pages 2–6 in the correct order and that none of these pages is blank.

YOU MAY KEEP THIS BOOKLET AT THE END OF THE EXAMINATION.

TEXT A: Tohi kole Sikolasipi (Scholarship application)

Seini Langi has written a letter applying for a Pacific Arts scholarship.

Glossed vocabulary

Sikolasipi Tā Valivali Fakapasifiki	Pacific Arts scholarship
feliuliuaki 'a e 'ea	climate change
feta'aki	white piece of processed ngatu
laukau'aki	proud of

9 Sepitema 2023

Sea 'o e Kōmiti Sikolasipi Tā Valivali
Va'a Ako Pasifiki
'Univēsiti Fakafonua 'a e 'Otu Motu
Tongiaki

Fine'eiki,

Fekau'aki: Sikolasipi Tā Valivali Fakapasifiki, Va'a Ako Pasifiki.

'Oku ou fakahū atu 'eku tohi kole ki he Sikolasipi Tā Valivali Fakapasifiki 'a e Va'a Ako Pasifikí, 'i he 'Univēsiti Fakafonua 'a e 'Otu Motú, ke u nofo mo ngāue 'i he 'Univēsiti 'i he māhina 'e tolu.

Ko e tafa'aki 'oku ou manako aí ko e tā valivali 'i he kaveinga 'o e mo'uí, anga fakafonuá, me'a fakalaumālié pea mo e kupesi ngatu fo'ou. 'Oku ou manako he kupesi ngatú, he na'e lahi e taimi na'á ku fa'a sio ai ki he'eku kui mo e tokoua 'eku fa'e 'okú na tā e ngaahi kupesi he ngatú. Pea na'e fakalotoloahi'i au ke u talanoa ki he ngaahi faingata'a 'oku 'omi 'e he feliuliuaki 'a e 'ea 'i he Pasifikí, pea ke u ngāue'aki 'a e feta'aki ko e pepa ke tā ai 'eku ngaahi kupesi.

Ko e Tonga au pea 'oku ou laukau'aki 'eku ha'u mei he kolo ko Holonga 'i Vava'u. 'Oku toko ua 'eku fānaú, pea na'e fakalotolahi'i au ke u tohi ki he sikolasipi ko 'eni, koe'uhí ke ma'u ha taimi mo ha feitu'u ke u ngāue ai.

Ko e mo'ui lelei 'a e komiunití mo hotau palanité 'oku mahu'inga ia he taimi te u tā ai e kupesi ngatu fo'ou. Ko e feta'aki e tā ai e kupesi 'oku mahu'inga ia ki he 'ulungaanga fakafonua 'a e kakai Pasifikí. Ko e fonú, ko e ika poto pea 'oku fakafalala 'ene mo'uí 'i he mo'ui lelei 'a e tahí. 'E tokoni 'eku ngāue'aki e fonú, ke fakamafola e 'ilo fekau'aki mo e feliuliuaki 'a e 'ea pea 'e fakatefito heni 'eku tā valivalí. Ko hono 'uhingá he 'oku fakafalala lahi 'etau mo'ui fuoloa he māmaní, 'i he 'ōseni 'okú ne fafanga kitautolú. Pea 'oku fie ma'u ia ke fakatolonga 'a 'ōseni.

Ko 'eku taumu'á, ke vahevahe hoku 'ulungaanga fakafonuá 'i he'eku tā valivalí. Pea te u fiefia ke vahevahe 'eku ngaahi fakakaukaú mo e fānau akó mo e kau faiako he polokalama akó. 'E hounga kiate au ha faingamālie ke u kau atu ai ki he tā valivali fakapasifikí 'i Aotearoa.

Mālō 'aupito hono fakakau atu 'eku tohi ki hono fakakaukau 'i 'o e sikolasipi.

Faka'apa'apa atu,

Seini Langi

TEXT B: *Ko e talanoa fakalotolahi* (An encouraging story)**Glossed vocabulary**

fakamuna	game of make-believe
fakamatalili'i	to tease
tuku loto'i	to keep it hidden in the heart

Na'e tupu hake 'a Silva McLeod 'i Pangaimotu, Vava'u. Ko e tokolahi 'o Pangaimotu na'e toko 200 pē. 'I he'ene kei si'i, na'e fa'a sio ki he puna 'a e vakapuna peá ne fakakaukau, "Oku pau pē ko e kakai poto 'oku fie ma'u ke nau pailate he vakapuná".

Na'e toe ngāue foki he Virgin Airlines ko e fuofua fefine Tonga mo Pasifiki ia ke puna mei Melipoane ki Los Angeles.

Ne pehē 'e Silva, "Kapau 'e falakotolahi'i ha ta'ahine Pasifiki 'e he me'a kuó u lavá, ke muimui 'i he ngāue 'oku manako aí, te u hoko ko e tokotaha fiefia lahi taha 'i māmani".

TEXT C: Faingamālie fakafiefia (An exciting opportunity)

After seeing the job advertisement below, Kotoni has messaged Seini.

FAKAMATALA NGĀUE**Pule, Falekoloa Uku / Faiako Uku, Fisi**

Ko e ngāue eni 'i he motu ki he kau folau 'eve'eva 'i Fisi. Ko e motu faka'ofa'ofa hono tahí pea toe makehe atu e tō 'a e la'aá mo e ngaahi naunau ki he fakala'ala'a 'a e kau folau 'eve'eva.

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

'Oku tāpuni 'a e ngaahi tohi kolé 'i he Falaite 22 Tisema 2023.

Hei tokoua, vakai'i atu e ngāue ko ená he 'oku 'ai ke u tohi ki ai. 'Oku ou sio atu pē au ko e fo'i ngāue pē ena na'e fokotu'u mo tu'uaki pē ia ma'aku! Pea ko e ngāue 'i Fisi! 😊

Ko e hā masi'i, na'á ke poto fakakū he uku?

'I Tonga, he Kilisimasi mo Fa'etangata! Na'á ne fakahinohino mai hono fokotu'u e tangikeé mo e sio'ata ukú ki mu'a peá te ukú. Na'e tokoni mai ke tui fakalelei hoku sio'ata ukú, ka na'á ku fu'u lelei 'aupito pē au ia. Hange pē ia ne fuoloa 'e ukú.

'Oku ou tui au 'oku totonu ke ke tomu'a fai pē ha ki'i ako ki ai.

Ka ko 'eku akó ena ne fai mo Fa'etangatá ... 'oi mahalo pē ... ka ko e me'a ko ena 'oku ui ko e PADI, 'ikai! 'Oua 'e fai ha hoha'a ki ai, he te u 'i matātahi ma'u pē au he tō 'a e la'aá. 'Oku ou fie ma'u 'e au ha ngāue 'i ha feitu'u fo'ou!

'Oku sai pē he 'okú ke ma'u 'e koe 'a e ngaahi fie ma'u kehé, hangē ko e poto he lea fakapālangí, poto he lea faka-Tongá (he taimi pē 'okú ke fie lea faka-Tonga aí, haha) ... 'Okú ke ngāue mālohi (he taimi ni'ihhi) peá ke ivi'ia mo vekeveke foki! 😂😂😂

Ha, mālō! 'Okú ke pehē 'oku tonu ke u tohi ki ai?

Ka 'oku ou tui 'oku mahu'inga ke ke tomu'a ako ki ai.

'Okú ke mo'oni. Ka 'oku ou vekeveke ke u tohi ki he lakangá.

Fa'iteliha pe ko e tokoua.

Acknowledgements

Material from the following sources has been adapted for use in this assessment:

Text B

Text (adapted) and images: <https://womanmagazine.co.nz/first-tongan-female-pilot-reaches-for-the-sky>

Text C

Advertisement: <https://myjobsfiji.com/job/34052/dive-shop-manager-dive-instructor/>

Image: <https://www.wallpaperflare.com/hammock-on-the-beach-black-hammock-travel-islands-sea-palm-tree-wallpaper-cqtyl/>

